

Pastor Loci, Pastor Bonus

Een vrouwelijk pastor in Brugge Enkele beschouwingen over het pastoraat van ds. G.R.A. Schouten

J.C. de Beun

Op 28 november 1972 werd een speciale kerkenraadvergadering belegd vanwege het feit, dat ds. J. Veen te kennen had gegeven een beroep te aanvaarden naar Willemstad (Curaçao). De afscheidsdienst van ds. Veen werd gehouden op 14 januari 1973. Ds. A. Middag (op dat ogenblik predikant te Knokke) werd consulent.'

Nadat twee kandidaten bedankt hadden, viel op de kerkenraadvergadering van 22 september 1973 de naam van een jonge, vrouwelijke student aan de Universitaire Protestantse Theologische Faculteit te Brussel, mevrouw G.R.A. Schouten. Met eenparigheid van stemmen kreeg ze een toezegging van beroep. Aangezien zij volgens de reglementen pas bevestigd en ingezegend kon worden nadat zij haar thesis had verdedigd, bleef ds. Middag waarnemend consulent, maar kon zij met alle bevoegdheden al aan het werk.² De aanstelling was op zondag 4 november 1973 en de inzegeningdienst op 6 oktober 1974 bij de zusters Maricolen te Brugge, waar ds. Middag, dr. Pieters (de toenmalige synodevoorzitter) en ds. Schouten voorgingen. Een probleem in mei 1975 betreffende het niet op de predikantenrol staan, wordt een maand later geregeld. In 1978 krijgt ds. Schouten een beroep en 'deelt officieel mee dat ze het beroep van Venlo aanvaard heeft en dat ze hier weg is per 1 oktober 1978. De bevestiging in Venlo is op 8 oktober'.

Het afscheid in Brugge is op 24 september om 15.00 uur. Ds. Schouten 'bedankt de kerkenraad en de beheerraad voor de hartelijke en fijne samenwerking gedurende de 5 jaar dat ze onze predikante was'.³

I. Pastoraat

Pastor

Pas'tor [Lat.], m. (-s), 1. pastoor; 2. functionaris die in de zielszorg van een parochie of gemeente werkzaam is (pastoor, kapelaan, godsdienstleraar, predikant). pastoraal' [<Lat.], i. bn., 1. herderlijk, betrekking hebbend op de geestelijk leidsman: pastorale zorg, pastorale theologie, deel van de praktische godgeleerdheid, dat aangeeft hoe iemand in de parochie of gemeente het best kan werken. pastoraat' [<Lat.], o. (-raten), 1. pastoorschap; 2. de herderlijke verzorging van de gemeente en parochie, zielszorg. pastorie', v.(-ën), 1. plaats als pastoor; 2. woning van een pastoor of een predikant.⁴

Pastoraat

Pastoraat, in ruime zin benaming voor het gehele takenpakket dat een pastor in een christelijke gemeente of parochie te vervullen heeft: prediking, catechese, groepswork, liturgie en de bediening van de sacramenten, jeugd- en bejaardenwerk, huis- en ziekenbezoek, administratie en organisatie. In toenemende mate nemen ook leken deel in de uitoefening van deze pastorale taken: vrijwilligers in het pastoraat.⁵

Bewogen zijn⁶

Toen Hij de scharen zag, werd Hij met ontferming over hen bewogen, daar zij voortgejaagd en afgemat waren, als schapen die geen herder hebben.' (Mattheus 9:36). In deze door G.L. Goedhart geciteerde tekst blijkt dat Jezus in het middelpunt staat als het om pastoraat gaat. De manier waarop de Heer omgaat met mensen, die Hij op Zijn weg ontmoet, is er één van er zijn-voor-de-mensen. Zijn leven, spreken en handelen, alles in dienst. Het met ontferming bewogen worden, wordt slechts van Jezus gezegd. Goedhart stelt terecht, dat de ontferming van Jezus niet kan worden doorgetrokken op de pastor in het algemeen, maar wel dat begrippen als 'zich bekommeren om', 'omzien naar' en 'barmhartig zijn' dicht grenzen aan 'met ontferming bewogen worden'.

Hij gebruikt het woord ontferming in zijn studie alleen voor Jezus; voor het pastoraat typeert hij het met 'omzien naar'. Vanuit het Nieuwe Testament laat hij zien, dat we bij het pastoraat van de navolgers van Jezus, niet kunnen uitgaan van één bepaald (werk)woord. Met Bolkestein geeft hij verschillende woorden betreffende zielszorg in vertaling: weiden, herder zijn; opzicht houden, bezoeken, omzien naar, zich bekommeren om; vertroosten, vermanen; versterken; toerusten, volkomen maken; terechtwijzen; weerleggen; (op)bouwen; geduld hebben, lankmoedig zijn.⁷ Zijn conclusie is, dat 'het onmogelijk is eenvoudig te poneren dat pastoraat betekent bezig zijn als een herder ten opzichte van zijn schapen. De herder, althans de herder uit de Bijbelse tijd, is een béeld, waaraan enigszins geïllustreerd kan worden wat een pastor is. Van de concrete werkelijkheid, met name van de 'schapen' zal afhangen hoe de ander 'herder' wordt'.⁸ Opvallend is, dat hij spreekt over herder worden, wat impliceert dat iemand niet automatisch pastor is door het ambt, maar wordt in relatie met de ander.

Voor Goedhart is het uitgangspunt, dat de pastor als mens medemens van de ander is en staat hij in dienst van zijn Heer, in opdracht van de gemeente, ten dienste van zijn medemens. In die zin is hij aandachtig en attent en ziet hij om naar de ander om zo beeld te zijn van God, die in Christus naar ons omziet. Dat omzien betreft mensen in nood (Mattheus 25:31-46). De studie van Goedhart beperkt zich tot het pastoraat in de vorm van het pastorale gesprek. Heel veel pastorale relaties ontstaan dan ook op het huisbezoek, waarbij hij volgende onderscheidingen maakt: kennismakingsbezoek, het traditionele jaarlijkse huisbezoek, het huisbezoek in het algemeen en probleemgesprekken.

Een goed gesprek⁹

De Bijbel leert ons hoe Jezus op heilzame, pastorale wijze reageerde in bepaalde situaties: a) Hij houdt zich afzijdig, daar dit een verhelderend oordeel over de vraag inhoudt (Lucas 12:14 - Johannes 8:1w). b) Hij buigt de vraag terug naar de vrager, daar dat zelfkennis verhoogt (Lucas 10:25-37 en Johannes 8:7). c) Hij antwoordt met een oordeel over de vrager, daar dat ontmaskerend kan werken (Mattheus 16:4 - Marcus 7:1-23). d) Hij gaat zakelijk op de vraag in, daar de waarheid overtuigend en ontwapenend kan werken (Mattheus 22:15-40, MattheUs 19:1-12).

Pastoraat is niet iemand naar de mond praten. Het is vooral luisteren, meedenken, spreken en soms ook 'weerwerk geven'. Voor mij blijft de vraag naar het al of niet goede van het geven van 'weerwerk', vooral omdat dat in de moderne zielszorg ongebruikelijk wordt. Men kan weerwerk geven, een uitdaging aanvaarden, de handschoen opnemen, althans in het begin van het gesprek, of in het begin van het zelf antwoordend aan het woord zijn: Luisteren in het pastoraal gesprek is van belang. 'Iedereen weet ook dat tegenwoordig, vanuit het 'pastoral counseling', groot accent valt op het gesprekstechnisch 'volgen' van de ander. Dat volgen is een effectief middel om de ander te doen beseffen dat de pastor luistert, nog 'bij' de ander is, hem aanvaardt, en om de ander te nodigen tot het zich verder uiten'.^{1°} De pastor wil nogal eens de fout maken de ander niet volledig te laten uitspreken en zelf te snel het woord te nemen. Maar, stelt Roscam Abbing, er zijn situaties waar men moet afremmen, 'kappen' of toedekken van wat bloot komt te liggen. Redenen daartoe zijn: de confident heeft zich voldoende kunnen uitspreken, is met een ongeschikt thema bezig (het 'koetjes en kalfjes'-gesprek), misbruikt zijn relatie tot de pastor.

Als voorbeelden geeft de schrijver: (a) De eenzame vindt het fijn dat er eens iemand op bezoek komt. (b) Men zoekt geen communicatie, maar ziet de ander als klankbord van de eigen frustraties. (c) Men wil zijn gelijk halen bij de ander, in dit geval de pastor. (d) De pastor dient als wrijfpaal. Men is agressief en uit dat in kritiek op de dominee. Soms fungeert de dominee als vertegenwoordiger van de maatschappij, soms van een bepaalde klasse, soms van de kerk. Soms ook draagt hij het beeld van de gehate vader. (e) Men adoreert de pastor en (f) Men is verliefd op de pastor.¹¹

Een pastor met een hart

De jonge vrouwelijke predikant mag dan als 'groentje' in Brugge zijn gekomen, net van de collegebank geplukt, haar pastorale aanpak was minder onervaren dan gedacht werd. Haar studie (onder meer de praktische theologie) en de 'clinical training' in Nederland hebben geholpen. Maar dat is niet alles. Haar aanleg om naar mensen te luisteren als het tijd was te luisteren en te spreken als het tijd werd om te spreken waren onmisbaar aanwezig. In de gesprekken met mensen blijkt, dat haar bezoeken aan huis, in de pastorie, in de gevangenis, de ziekenhuizen en de instellingen, veel goed hebben gedaan. Vrijwel alle ondervraagden prijzen haar pastoraat, haar luisterbereidheid, haar trouw; het mag dan een kwart eeuw geleden zijn, het tekent de indruk, die bij de gemeenteleden is achtergebleven. Een reden om dankbaar te zijn!

Vanaf eind 1973 stelde ds. Schouten een spreekuur in de kerk in; als het kon elke week, ook tijdens de verbouwingswerken. Typerend is het volgende: op een gegeven moment wordt er op de kerkenraad gepraat over een speciale omhaling bij de leden en er komt het voorstel mensen blanco enveloppen te geven, die later door de kerkenraadsleden en de dominee kunnen opgehaald worden met de giften van de mensen. 'De dominee wil hiermee echter niet te hard van stapel lopen, daar zij nog bij velen een eerste huisbezoek moet brengen'.¹²

Enkele vergaderingen later wijst ze de kerkenraadsleden op het feit, dat er enkele nieuwe gezichten in de gemeente zijn en dus om op te letten na de dienst in het zaaltje om contact te maken. Naast de huisbezoeken die ze bracht, kreeg en pleegde ze heel wat pastorale telefoongesprekken en correspondentie. Haar pastoraat was zeker geen formeel pastoraat, want dat kan zo onbarmhartig en liefdeloos zijn, maar een warm pastoraat!

2. Zondagse erediensten / prediking

Truus (24): 'Preekstoel jaagt me wat angst aan'¹³ is de titel van een interview na de inzegening van ds. Schouten (op dat moment is ze een jaar waarnemend predikant te Brugge geweest), waarin ze zegt: 'Al heb ik voor de preekstoel en de bediening van sacramenten altijd wel wat angst gehad. Ik voelde mezelf zo klein. Door de praktijk ben ik daar nu uiterlijk wel overheen. Maar innerlijk blijft het zwaar'. Dat betekent niet, dat de preken matig zijn, integendeel. Bijna alle gemeenteleden die we spraken, zijn lovend over haar preken, getuige de opmerkingen: goed, theologische visie, verhelderend, bij de tekst blijvend, boeiend, baanbrekend, verfrissend, gebalde stijl. In het begin van haar predikantschap (vanaf september 1974) lanceert ds. Schouten het plan om een gezinsdienst op te zetten, ze laat 30 nieuwe liedboeken bestellen (in mei 1975 komen daar 20 bij) en vanaf januari 1975 zal de gemeente automatisch een aangegeven lied zingen voor de kerkdienst begint. Zij besteedt veel aandacht aan de gemeentezang en waardeert dr. W. Barnard (die later enkele keren over de liturgie spreekt in Brugge) en ze zegt zelf veel van de Psalmen te houden. Ze leert de gemeente een grotere waaier van liederen aan. Dit laatste blijft nodig, getuige de opmerking van een kerkenraadslid 'of er iets zou kunnen verholpen worden aan het soms erbarmelijke gezang in de kerk'.¹⁴

Ze zet themadiensten op: 'Er wordt bericht dat er in februari een reeks diensten zullen gehouden worden met als thema: Boek I-II Samuël. Dit is catechisatie voor de gemeente en ze is ook bedoeld om het zondagsschoolwerk nauwer met de kerkdiensten te verbinden.'⁵ Andere aandachtspunten zijn: de gemeente staat bij votum en groet, het orgel moet spelen voor de dienst, er dient een diaken van dienst te zijn, na de preek een kort orgelspel en de kinderen van de zondagsschool blijven tot voor de preek in de kerk. Onder haar leiding ontstaat ook het Brugse kerkkoor in september 1977. Ds. Schouten vraagt meermaals suggesties over uitgedeelde liturgieën en moedigt kerkenraadsleden en overige gemeenteleden aan in bepaalde diensten te participeren.

Een speciale vermelding verdient de televisiedienst vanuit Brugge in september 1977, die pas wordt uitgezonden op 2 oktober; om te voorkomen dat de mensen achter de buis blijven zitten, stelt ds. voor om een televisietoestel in de kerk te plaatsen. Er zal eerst om 9.30 uur een korte eredienst zijn en om 10.00 uur kan men de dienst samen bekijken en nadien bespreken.

Avondmaal

Wat betreft de viering van het Heilig Avondmaal bepleit ds. Schouten op een kerkenraad in december 1973 het volgen van een vaste liturgie. Later worden er enkele praktische schikkingen getroffen: de broodschaal gaat van hand tot hand; na het avondmaal wordt telkens hetzelfde lied gezongen en de deelnemers geven elkaar de hand.

Wat betreft de toelating van jongeren aan het avondmaal, beraadt de kerkenraad zich over de vraag of het niet mogelijk zou zijn belijdenis en toegang tot de avondmaalsveting los te koppelen. Er wordt besloten een gemeenteavond uit te schrijven op 21 april 1977; ds. J. de Vries zal dan spreken over de avondmaalsleer en ds. Schouten over belijdenis doen en vieren. Over de toelating tot het Heilig Avondmaal worden de volgende besluiten genomen:

- a) Tot het Heilig Avondmaal zijn allen toegelaten, die gedoopt zijn in de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest.
- b) De leeftijdsgrens loopt parallel met de overgang van de zondagsschool naar de catechesegroep. Het verdient de voorkeur dat dit in gezinsverband (familieverband) wordt gevierd.
- c) Er is een open Avondmaal: dus voor gemengd gehuwden, bezoekers van rooms-katholieke, anglicaanse of orthodoxe huize.
- d) Belijdenis doen is geen voorwaarde (meer) voor het Heilig Avondmaal.

De besluiten worden in het kerkblad twee keer duidelijk toegelicht. Dat niet iedereen daar gelukkig mee is, blijkt onder meer uit de opmerking van een kerkenraadslid, dat jongeren die nog geen belijdend lid zijn, deelnemen aan het Avondmaal. De predikant wijst hem evenwel op het besluit van de gemeentevergadering.

Doop

Ds. Schouten bediende tien dopen: acht keer in de kerk, één keer in de Oecumenische Kapel en één keer bij mensen thuis, in aanwezigheid van een pastoor; hoewel bij deze laatste (oecumenische?) doop geen kerkenraadsleden aanwezig waren en men (de predikant inbegrepen) niet geheel gelukkig was met het dopen thuis, gaf de kerkenraad haar toestemming.¹⁶

Voorts werden nog 5 kinderen gedoopt in de kerk door andere voorgangers, waarvan drie kinderen uit één familie. De vader noemt zich niet gelovig. De derde vraag voor hem verandert in: 'Beloofst gij in de opvoeding van de kinderen te zorgen dat zij hun geloof leren verstaan?' Bij haar eerste doopdienst begin 1974 stelt ds. Schouten voor dat de kinderen van de zondagsschool rond de doopvont staan alsook een symbolische peter en meter op aanvraag van de ouders'.

Een kerkenraadslid vraagt in verband met de doop: 'hij kan zich niet vereenzelvigen met de vragen, gesteld aan de ouders. Zijn dit vragen die gesteld worden aan christelijke ouders? De belofte vanuit het geloofsleven ontbreekt. Kunnen oude formulieren niet aangepast worden? In onze kerkorde staat dat de oude formulieren dienen gebruikt te worden'.¹⁷

Belijdenis

Zeven mensen deden belijdenis, waarvan vijf op één bepaalde zondag. Ds. Schouten neemt belijdenis doen serieus: 'voor de belijdenis zou een gesprek moeten komen met de kerkenraad. Is dit louter een formaliteit? De band met de gemeente wordt hiermee echter goed aangetoond. Het gesprek wordt dus vanaf volgend jaar ingesteld' ¹⁸ Een meisje van 15 jaar wil op een gegeven moment belijdenis doen. 'Ze is echter als haar ouders buitenkerkelijk. De kerkenraad is niet akkoord dat ze belijdenis zou doen en steunt hiermee dus de dominee'.¹⁹

Huwelijksdiensten en rouwdiensten

Ds. Schouten zegende twaalf huwelijken in. Twee huwelijken vonden plaats in de Protestantse Kerk, zeven in de Oecumenische Kapel met pater R. Reuse en drie met een priester elders. Aangezien er geen rouwregister uit deze tijd is terug te vinden en de notulen van de kerkenraad niet of nauwelijks melding maken van overlijdens en/of begrafenissen, hebben we in de kerkbladen gezocht en kwamen we tot het aantal van zeven begrafenissen in de periode van ds. Schouten, waarvan zij er (waarschijnlijk) vijf heeft geleid; drie vanuit de kerk, één vanuit het mortuarium van een kliniek, en één in intieme kring. Een begrafenisdienst werd geleid door ds. H. van de Walle en één begrafenis vond plaats in een parochiekerk.

3. Onderricht en vorming

Catechisaties

Er zijn op een gegeven ogenblik drie catechisatiegroepen: a) 12-15 jaar, b) 15-20 jaar en een belijdeniscatechisatie. Om te jeugd te motiveren vat de predikant de gedachte op een jeugdgroep op te zetten. Er gaat een uitnodigingsbrief naar alle jongeren boven de 13 jaar voor catechisatie en 'er zal met hen ook gesproken worden over de mogelijkheid om met een jeugdkerk te starten'²⁰. Er zal belijdeniscatechisatie gegeven worden voor mensen boven de 18 jaar. Ds. is verder actief aanwezig op een jeugdweekend in oktober 1974. Het voorstel komt om een kerstdienst (1974) voor schoolgaande jeugd te houden, die niet direct met onze kerk verbonden zijn, maar toch protestantse godsdienst volgen.

Gespreksgroepen/kringen/cursussen

In april 1974 oppert ds. Schouten het idee om een Duitse kring te starten; ze wil mensen persoonlijk benaderen, eventueel samen met hen een dienst voorbereiden in de kerk, zodat het een groep van de gemeente wordt.

In die tijd wordt tevens nagegaan om de vrouwenkring opnieuw op te starten en de vraag is: in welke richting ze zal werken? De bijbelkring start in het najaar 1974, evenals een oecumenische groep. De bijbelkring komt eenmaal per maand bijeen. Zes avonden worden voorzien en men is van plan om de handleiding voor gemeenteleden voor 'totale evangelisatie' te gebruiken. De kring 'kerk en samenleving', waarop de Duitse leden uitgenodigd worden zal zich bezig houden met de volgende onderwerpen: euthanasie, abortus, huwelijk en gezin, christen t.o.v. militaire dienst. 'Wat betreft de bijbelkring zegt de ds. dat de handleiding van totale evangelisatie niet geschikt is'.²¹ De predikant stelt voor de zeven afleveringen uit het maandblad 'De Stem' over Lucas te gebruiken. Het gaat niet altijd zo vlot als men zou willen. Er komen weinig mensen op de kring 'kerk en samenleving' en ds. Schouten vraagt wat er kan gedaan worden want ze 'wil niet afwachten tot na de 2de bijeenkomst'.²² Er is ook weinig belangstelling voor de verschillende avonden zoals bijbelkring e.a. Toch zet ze door met allerhande initiatieven, waaronder de kring gemengd gehuwden, die wel goed draait.

Gemeenteavonden / wijkavonden / uitstappen

Onder haar leiding worden verschillende gemeenteavonden belegd, waar zowel plaats is voor het serieuze gedeelte (jaarverslagen) als voor ontspanning en gezonde 'leute'. In 1976 is er een fancy fair, gevolgd door een gemeenteavond. Op een vraag of een fancy fair wel in de kerk kan, legt ze in de kerkbode uit, waarom men deze keuze heeft gemaakt. Er worden ook uitstappen georganiseerd, o.a. naar Sugny (mei 1974) en Santpoort (mei 1975), maar het loopt niet altijd even goed, getuige de zin 'jammer dat, wegens gebrek aan belangstelling, de uitstap van de gemeente naar Maria-Horebeke niet kon doorgaan'.²³ Er is tevens contact met de gemeente Dorsten. Er komen ook regelmatig groepen en koren uit binnen- en buitenland naar de kerk in Brugge.

4. Publiciteit

Brugse kerkbode

Het verzorgen van het kerkblad deed ze goed. De vaste rubrieken waren een overweging vanuit de Bijbel, een meditatie of een gedicht, de veel gelezen rubriek 'van de predikant', activiteiten. Daarnaast de geboden (tien afleveringen), lied van de maand, rubriek voor de kinderen, kerstbrief, diaconaal appèl e.a. Ze vroeg al snel medewerking aan de gemeenteleden om iets in het kerkblad te schrijven, wat ook gebeurde.

Feminaprijs

Ds. Schouten kreeg op 9 december 1977 de 'Feminaprijs'. De vrouwenorganisatie van de CVP kende jaarlijks een prijs toe voor een vrouw die zich in het bijzonder heeft ingezet voor de plaats van de vrouw in de maatschappij en in het geval van ds. Schouten ook voor de plaats van de vrouw in de kerk, 'een vrouw met een warm kloppend hart voor haar medemens, de kleinste en de zwakste eerst'.²⁴

We willen niet vriendelijker overkomen dan we zijn, maar dit laatste is kernachtig uitgedrukt; later heeft zij dit ook getoond, als het om verschopte mensen of kinderen ging. Het is overigens wel opvallend, dat een zevental van de mensen, waarmee we een gesprek hadden over de tijd dat ds. Schouten predikant in Brugge was, zich die prijs niet herinnert.

5. Bestuur en organisatie

Kerkenraad

De predikant kan goed in een team werken en staat ook open voor ideeën en reacties. Als op de eerste vergadering van 1974 gesteld wordt dat op het gezinskerstfeest: 'de kinderen werden gemist en de gemeente was te passief', dan neemt ze daarna maatregelen voor de paasdienst; aan de kinderen wordt gevraagd een stuk van de liturgie te doen. Op een gegeven ogenblik vraagt een kerkenraadslid hoe het ds. in Brugge bevalt en wat haar bevindingen zijn na verschillende huisbezoeken. Ds. antwoordt 'dat het haar bevalt in Brugge. Bij de huisbezoeken heeft ze nog geen mensen ontmoet die pertinent nee hebben gezegd tegen de kerk. In een later stadium wil ze met kringwerking beginnen opdat de leden zich meer als lid van kerkgemeenschap gaan voelen. Voor sommige bezoeken zou ze een kerkenraadslid willen mee hebben en bij mensen met wie ze werkelijk geen contact krijgen kan, wil ds. de Vries inspringen'.²⁵

De vaste thema's van gesprek zijn: a) Huisbezoek. Veel contacten blijven persoonlijk 'Kan de ds. de gemeenteleden erop wijzen dat ze de zondag in de dienst verwacht worden? Men moet zich echter ook afvragen of daardoor geen contacten zullen verbroken worden'.²⁶ Regeling bezoek door (vier) gemeenteleden en nadien verslaggeving en evaluatie. b) Vorming. De oecumenische kring heeft een dieptepunt. De Bijbelkring loopt goed. De kring 'kerk en samenleving' heeft niet het verwachte succes. c) Jeugd. Wat zou men kunnen doen? Wat is mogelijk? De jeugd voelt zich niet thuis in de kerk. Als kerkenraad laten wij ook jongeren deelnemen aan het Heilig Avondmaal. d) Jonge gezinnen. Enquête onder jonge gezinnen over kerkdiensten en kringwerk. Een kerkenraadslid zal iets in de kerkbode schrijven. e) Winterwerk. Voorstellen allerhande activiteiten na de zomervakantie. f) Evaluatie. Wat wil onze gemeente en waaraan wil ze meewerken? Wat met de jonge gezinnen? Wat met de bestaande kringen? Verslag van bezoeken van ambtsdragers over eredienst (meer psalmen zingen, de geloofsbelijdenis weer goed zingen), gebed (boek voor gebedsintenties bij de voorbeden), preek ('men is voor eenvoudige preken'), kerkbode (wordt veel en grondig gelezen, mensen aansporen om naar de dienst te komen), Bijbelkring (zonder inleiding, maar mensen zelf laten discussiëren). g) Leren. Gesprek over het ambt van predikant en ouderling en diaken. h) Onderwijs. Ds. Th. da Costa is uitgenodigd door ds. en vertelt over het Protestants Godsdienstonderwijs (juni 1974). Duidelijk kan ze ook zijn, al in het begin: 'De ds. merkt op dat de kerkenraadsleden over het algemeen iets te laat zijn voor de zondagsdienst en vraagt om hieraan iets te doen. Het orgel moet spelen voor de dienst'.²⁷ Zij zorgt ook voor een nieuw kerkzegel voor de kerk. (Met hulp van prof. dr. H. Boudin).

Samenstelling van de kerkenraad:

- a) Vanaf 9 november 1973: Mevr. J. Labeur-Lenders, dhr. A. Deceuninck (jeugdoudlerling), dhr. R. Geschier en dhr. M. Verbeke.
- b) Vanaf 12 februari 1974: Mevr. G. Dukel-van der Rest, mevr. J. Labeur-Lenders, dhr. A. Deceuninck, dhr. R. Geschier, dhr. R. Lambert, dhr. M. Verbeke.
- c) Vanaf 10 februari 1977: Mevr. G. Dukel-van der Rest, mevr. J. Labeur-Lenders, dhr. W. Constant, dhr. A. Deceuninck, dhr. R. Geschier, dhr. R. Lambert.
- d) Vanaf 9 augustus 1978: Mevr. G. Dukel-van der Rest, mevr. J. Labeur-Lenders, dhr. W. Constant, dhr. A. Deceuninck, dhr. R. Geschier, dhr. M. Verbeke.

Bestuursraad

Een verbouwing aan de kerk begint op 16 september 1974. Er komt een nieuwe ingang, liturgisch centrum en een orgel (elektronisch). De diensten gaan door in de Oecumenische Kapel in de Boeveriestraat. De diensten beginnen om 10.15 uur 'om gasten en verstrooide gemeenteleden, die uit de macht der gewoonte in de Witte Leertouwersstraat staan' in de gelegenheid te stellen de dienst op tijd bij te wonen.²⁸ Een ophaaldienst wordt geregeld. Op 25 december 1974 kan in de (vernieuwde) kerk het feest van de geboorte van de Heer worden gevierd. In mei 1976 begint de verbouwing van de toiletten, keuken, dak van de kerk, de gevel. De opening na de verbouwing is op 4 december 1977.

VZW

Deze werkt niet goed. In mei 1977 wordt gemeld, dat er geen geldig bestuur meer is. 'De vrienden zijn ontbonden en alles moet vereffend worden'.²⁹ Gelukkig wordt in december 1977 besloten een nieuw bestuur van de vrienden te kiezen.

District en synode/commissies

Ds. Schouten neemt haar verantwoordelijkheid op als het op districtsvergaderingen en synodevergaderingen aankomt. Ze krijgt te maken met de aanstaande vereniging van onze kerk: 'In 1978 zal onze kerk zich verenigen met de Gereformeerde Kerken in België (GKB). Onze ds. is nu aangesteld als jeugdverantwoordelijke, want in 1978 moet er een jeugdprogramma komen. De jeugddienst Op Vrije Voeten werkt nu reeds goed en ds. zal daarin ook als verantwoordelijke van de PKB werken en zo OVV acceptabel maken t.o.v. de gereformeerde kerk.'³⁰ In mei 1977 gaat er een brief van Brugge naar het district om te vragen in de synode een jeugddelegatie stemrecht te geven. Er wordt regelmatig gesproken over de kerkorde en het plaatselijk reglement. Een verandering in plaatselijk reglement van het artikel 111/.5 (als de predikantsplaats vacant wordt) wordt gestuurd naar synode en district.

Ze besteedt aandacht aan de toekomst van de gemeenten: a) wat met de vele vacatures, zoals te Aalst, Anderlecht, Leuven Hasselt, Kortrijk–Roeselare, Denderleeuw en (b) ze vraagt zich af of bepaalde (niet met name genoemde) gemeenten niet te klein zijn, om leefbaar te zijn.

6. Interkerkelijk optreden

Oecumene

Een belangrijk aspect van het werk vormt ook de oecumene. Ds. Schouten is heel actief in de oecumenische kring, gebedsweek, wereldgebedsdag, kringwerk in Vlaanderen en studiedagen. Ook het muzikaal–liturgische komt aan bod (avonden met onder meer Willem Barnard en Ignace De Sutter). Er ontstaat een goede plaatselijke samenwerking met pater Roger Reuse, waarmee zij heel wat activiteiten heeft, onder meer een avondmaalsdienst in de Oecumenische Kapel en een weekend met jongeren (protestant en katholiek) om over geestelijke zaken te spreken in september 1974 en (relatief) veel erediensten (o.a. gemengde huwelijken). Haar grote activiteit op oecumenisch vlak betekent evenwel niet, dat zij kritiekloos aan een 'hobby' doet. Zij doet het niet enkel voor zichzelf, maar ter opbouw van de gemeente. In de kerkenraad komt volgende kwestie aan de orde: 'wat met de voorgenomen oecumenische huwelijken van enkele personen, waarvan nog geen partner tot onze kerk behoort, maar waarvan er één protestant wil worden? Een van de partners is echter gescheiden zodat een kerkelijk katholiek huwelijk onmogelijk is. We moeten ons afvragen of onze kerk hier niet aanzien wordt enkel als een middel om toch kerkelijk te trouwen. De betrokken personen mogen we echter niet afstoten, maar zij zouden eerst wat tijd moeten nemen om aan het protestantisme te wennen. Met de catechese kan hier veel bereikt worden'.³¹

Een ander voorbeeld van het feit, dat ds. Schouten ernst maakt met (echte) oecumene is het volgende: op 21 februari 1978 schrijft zij een brief naar de toenmalige bisschop van Brugge, Mgr. E. De Smet, om hem formulieren onder zijn persoonlijke aandacht te brengen in verband met een oecumenisch huwelijk (met bijlage 'dispensatie gemengd huwelijk tussen gedoopten'). Het was volgens haar de tweede keer, dat aan verloofden bij hun bezoek aan de RK priester een verklaring werd afgedwongen voor wat betreft de kinderdoop c.q. de godsdienstige opvoeding. IJ kunt zich voorstellen dat er bij mij hierover een lichte irritatie ontstaat. Misschien ligt het binnen uw mogelijkheden om de priesters van uw bisdom er attent op te maken dat bij een aanvraag tot huwelijk tussen leden van onze twee geloofsgemeenschappen er alleen en nadrukkelijk gevraagd wordt om eventuele kinderen christelijk op te voeden (...). Wordt deze gang van zaken niet gehonoreerd, dan ben ik bang dat in de nabije toekomst wij zullen moeten terugkeren naar de tijd dat vanwege de protestantse kerk een gemengd huwelijk niet is toegestaan. Ik hoop dat uit oecumenische en pastorale beweging van uw kant, wij de klok niet meer hoeven terug te zetten.

Eerlijk gezegd ben ik er van overtuigd dat u het geheel met mij eens zult zijn dat het aan het desbetreffende echtpaar zelf overgelaten wordt welke geloofsgemeenschap zij kiezen voor hun kinderen, met dien verstande dat deze gemeenschap in het teken staat van het evangelisch getuigenis.'

Er komt een reactie in een brief van 3 maart 1978 van Mgr. De Smedt. (...) IJ bent ervan overtuigd, schrijft U, dat ik het met U eens ben dat aan het desbetreffende echtpaar zelf overgelaten wordt welke geloofsgemeenschap zij kiezen voor hun kinderen. Dat ben ik inderdaad. Dit is ook de betekenis van de inleidende nota bij het hoofdstuk IV van het document 'Gemengd huwelijk tussen gedoopten'. (...) Die oplossing mag niet opgedrongen worden door de priester. (...) Indien U speciale redenen hebt om te denken dat in dit bepaalde geval - en ook in het andere geval waarop U alludeert - de keuze afgedwongen werd, dan zal ik graag de aandacht van de priester vestigen op het verkeerde van zijn handelwijze. (...) In de stellige hoop dat de delicate kwestie van de gemengde huwelijken aan de goede relaties onder onze beide kerkgemeenschappen niet zal schaden, verzoek ik U, geachte Mevrouw, te geloven in mijn dienstwillige gevoelens in Jezus Christus'.

Evangelisatie

Er is zeker aandacht voor evangelisatie, al is de klassieke manier (grote manifestaties, deur aan deur evangelisatie, marktevangenis e.a.) minder in trek. Over de actie 'Totale evangelisatie', die georganiseerd wordt vanuit de Vrij Evangelische Gemeente (Naaldenstraat, Brugge), wordt vermeld: 'deze actie zal niet gevoerd worden in de gemeente'.³²

Vrij snel wordt ds. Teeuwissen uitgenodigd op een kerkenraadvergadering, waar hij spreekt over evangelisatie in onze kerk; hij vraagt een contactpersoon per district, o.a. in verband met acties als 'totale evangelisatie' vanuit de Naaldenstraat. Het schijnt dat ds. J. Veen geen contactpersoon wilde, omdat 'hij meende dat dit niet gepaard kon gaan met de oecumene'.³³ Ds. Schouten ging een vergadering bijwonen voor contactpersonen evangelisatie. In november 1974 vraagt 'De Kruisbanier' open aanmerkingen op hun blad en of er financiële steun kan komen. De kerkenraad gaat hier niet op in, mede omdat men het niet eens is met de inhoud. In de zomer van 1975 komt Billy Graham naar België; ds. Schouten heeft contact met het inrichtend comité; er wordt gevraagd voor nazorg.

Aan de organisatie van de dienst ter gelegenheid van de wereldgebedsdag in 1975, wil de kerk van de Naaldenstraat niet langer meewerken vanwege het thema ('Wees volmaakt één') en het feit dat er katholieken aan hebben meegewerkt. De actie 'Eurofest '75' met het thema 'Samen voor Christus' wordt vermeld in het kerkblad. In oktober 1976 zijn er plannen om een evangelisatieactie in Brugge te houden, bijvoorbeeld in de concertzaal met als thema 'Getuige van Christus zijn' en onder meer koorzang. De Vrij Evangelische Gemeente Brugge (Naaldenstraat) en de Protestantse Kerk Oostende vinden het geen goed idee.

7. Een geëngageerd (diaconaal) predikant

Dat ds. Schouten een geëngageerd predikant is, blijkt uit heel wat zaken. We noemen eerst het onderwerp van haar thesis over euthanasie (een omstreden ethische kwestie). Een affiche voor de anti-abortus manifestatie wordt niet uitgehangen (juni 1977). Ds. Schouten heeft vanaf het begin aandacht gevraagd om meer aan het werelddiaconaat te doen. Er wordt eind 1973 een themadienst gehouden over welvaart en welzijn, armoede en rijkdom. 'We zullen als gemeente ons nader bezinnen en ons verbonden weten met allen die lijden omwille van de gerechtigheid'.³⁴ Een affiche over de 3de wereld wordt uitgehangen, er komt een intekenlijst voor Amnesty International en er zijn collectes voor het werelddiaconaat en de zending, zoals die in 1977 voor Swapo-Namibië.

Haar aandacht en inzet voor de kleine en zwakke medemens vallen op. Als in 1973 enkele mensen uit de PKB Wevelgem 'Armenhulp' oprichten, is zij degene, die op de eerste Vlaamse Diaconale Dag over dat werk spreekt, waardoor het huidige Diaconaal Sociaal Centrum Kuurne (toen dus 'Armenhulp') een behoorlijke stimulans kreeg. Zij ligt volgens één der stichters van het Diaconaal Sociaal Centrum dan ook aan de basis van dit lovenswaardige initiatief.¹ Sedert haar tijd kwam er regelmatig financiële steun van Brugge. Zij is ook bij het vrouwenhuis in Brugge betrokken (1978). Ook haar binnenkerkelijke aanpak is duidelijk: 'hoewel uit de enquête van 1975 duidelijk blijkt dat de dames in onze gemeente weinig heil zien in een vrouwenkring, willen we toch van start gaan met de heroprichting van een vrouwenclub. Niet omdat de predikant zo eigenwijs is (...) geen praatclub, maar een doeclub'.³⁵ 'IJ ziet, U wordt dringend gevraagd mee te helpen. We dragen allemaal een stukje verantwoordelijkheid (...) Of u wilt of niet, u wordt ingezet (...) Uw predikant wordt een beetje autoritair (...) En het mannelijk deel der gemeente moet niet denken dat zij geen kopjes hoeven af te wassen (...)'.³⁶ Deze uitspraak valt in een situatie, dat het kostersechtpaar gestopt is en er van de gemeenteleden praktisch werk wordt gevraagd.

Tenslotte...

In de (uiteindelijk vrij) korte tijd, dat ds. Schouten predikant was, heeft ze een heel goede indruk achtergelaten. De conclusie is dan ook voor de periode 1973-1978 te Brugge:

Ds. G.R.A Schouten, een goede predikant op de juiste plaats!

Noten

¹ Om dit artikel samen te stellen, spraken we met een vijftiental gemeenteleden, die de tijd van ds. Schouten meemaakten. Daaronder waren enkele leden van de toenmalige kerkenraad. Hun namen worden niet genoemd, hun opmerkingen zijn verwerkt in de tekst. We beseffen, dat hun opmerkingen persoonlijk zijn en onder het stof van 25 jaar liggen, maar ze zijn daarom niet onbelangrijk. Wel vermelden we de namen van Wim en Riek ten Kate-van de Westeringh en van Willy en Dany Constant-Favorin voor hun opbouwende medewerking aan dit artikel. Verder hebben we gegevens verzameld uit (a) de notulen van de 50 kerkenraadvergaderingen, periode 9 november 1973 tot en met 9 augustus 1978, en (b) de jaargangen 23 (1973) t/m 28 (1978) van het kerkblad 'De Brugse Kerkbode' (**BK**). De geciteerde gedeelten worden weergegeven met de aanduiding KR/datum van de vergadering. De notulen van de kerkenraadvergaderingen bevinden zich in het archief van VPKB Brugge (pastorie). De geciteerde gedeelten uit de kerkbode worden gevolgd door de aanduiding BK/jaargang/maand(en). Deze jaargangen bevinden zich in het archief van het Provinciaal Domein Boeverbos, Koning Leopold III-laan 41 te 8200 Sint-Andries onder de code 663P.

² Volgens BK 23/9-10.

³ KR 09/08/1978; cfr. BK 28/9-10.

⁴ Summa *Encyclopedie en Woordenboek in kleur*, Antwerpen / Utrecht / Wageningen, 1997, deel 15.

⁵ Encarta '99 *Encyclopedie Winkler Prins Editie*, Microsoft Corporation/ Elsevier, 1993-1998.

⁶ G.L. Goedhart, *De begeleiding van de vrijwilliger in het individuele pastoraat*, Kampen, 1976, p. 169-176. Hij verwijst naar M.H. Bolkestein, *Zielszorg in het Nieuwe Testament*, Den Haag, 1964, p. 24.

G.L. Goedhart, a.w., p. 171v. M.H. Bolkestein, a.w., p. 52-68.

⁸ G.L. Goedhart, a.w., p. 172.

⁹ P.J. Roscam Abbing, *Een goed gesprek — over zielszorg aan mensen met innerlijke moeilijkheden*, 's Gravenhage, 1974. Cfr. H.J.M. Nouwen, Pastoraat als hulpverlening, deel I.B.4, in: *Pastorale Gids voor verzorgingsinstellingen — een praktijkboek*, Brussel, 1980.

¹⁰ P.J. Roscam Abbing, a.w., p. 210

¹¹ P.J. Roscam Abbing, a.w., p. 211vv.

¹² KR 20/10/1973.

¹³ T. Stuckens in *De Standaard*.

¹⁴ KR 28/10/1975

¹⁵ KR 11/12/1973.

¹⁶ KR 14/01/1975.

¹⁷ KR 14/05/1974.

¹⁸ KR 23/04/74.

¹⁹ KR 11/02/1975.

²⁰ KR 11/12/1973.

²¹ KR 10/09/74.

²² KR 12/11/1974. BK 26/8-9.

²⁴ BK 27/12.

²⁵ KR 08/01/1974.

²⁶ KR 23/04/74.

²⁷ KR 10/12/1974. BK 24/8-9.

²⁹ KR 08/09/1977.

³⁰ KR 15/10/74.

³¹ KR 23/04/74.

³² KR 11/12/1973.

³³ KR 08/01/1974.

³⁴ BK 23/11.

³⁵ BK 26/5.

³⁶ BK 26/11.

Dit artikel is verschenen in "**Pastor in de weer, predikant zijn tussen vraag en antwoord**", het vriendenboek ter gelegenheid van het zilveren ambtsjubileum van ds. G.R.A. Schouten. Redactie dr. G. Liagre, Brussel, 1999.